

Наслов овог текста делује помало катастрофично обзиром на „настојања“ носилаца економске и политичке власти да мерама економске политике утицај актуелне економске кризе на привреду што више минимизирају. Али, нажалост, стварност је много суморнија. Према неким прогнозама које су давали привредници, директори или већински власници великих привредних система (не рачунам квази системе настале на таласима актуелне ситуације и које свој основни фактор раста и развоја црпе из увоза робе широке потрошње са разних меридијана и продаје са енормним маржама на српском тржишту, у време када је и лаицима било јасно да је девизни курс не само прецењен, него је створена лажна слика да се на овим просторима уопште не живи толико лоше колико изгледа. Зар нисмо имали једну такву студију реномираних колега из једне исто тако реномиране институције (да је Београд најјефтинији град у региону), да ће пад активности у њиховим компанијама у наредним месецима, зависно од врсте делатности бити од 10 до чак 50%? Таква прогноза људи који воде ове системе не само да би у нормалној земљи узроковала узбуну и хитне акције већ и довела до једне врсте ванредног стања када је у питању привреда, код нас су овакве прогнозе креаторима економске политике скоро незанимљиве.

У овој земљи ретка профитабилна активност за сада је пласман кредита уз девизне клаузуле и реалне каматне стопе међу највећим у Европи, са хипотекарним обезбеђењима, тако да ће банке бити главни трговци на тржишту некретнина у наредном периоду. Кажу велики је ризик кредитирања. Тачно, земља Србија клизи на лествици глобалног финансијског ризика, инфлација је међу највећима у региону, политичког ризика практично сада нема, јер је направљена коалициона влада која додуше нема адекватан капацитет одлучивања због бојазни од нарушавања равнотеже и интереса коалиционих партнера. Степен наплативости кредита одобрених привреди и становништву је практично на нивоу од преко 95%, што значи да је ненаплативост на нивоу статистичке грешке. Беше досад, а одсад...

Како нема бесплатног ручка, тако ову и овакву привредну политику полако стижу сви греси не тако давне прошлости када су неке колеге економисти и творци неолибералног концепта и брзог укључења земље међународну поделу рада, ничим изазваном потпуном либерализацијом економских токова према иностранству, онакву привреду која је личила на фронтле ставили у канџе моћних иностраних компанија кроз експресну и потпуно некритичку либерализацију свега и свачега, ваљда као мотив да се предузећа која су још дебело била у државном, друштвеном и другом неефикасном систему власништва што пре науче да се рентабилно понашају и да економску ефикасност успоставе преко ноћи.

Ако је овако нешто било могуће онда је приватизација била сувишна као обавезно реструктурирање власништва, већ је могла бити и факултативна појава, зависно од интереса предузећа. Не бих желео да се стекне погрешан закључак о мом опредељењу за диригован концепт економске политике, напротив, једино у здравој конкуренцији предузећа и привреда у целини могу пословати ефикасно и рентабилно, уважавајући општи степен корисности одређеног националног економског система.

Паралелно са тим, јачање моћног банкарског лобија према наложеним правилима игре је цементирано успостављање нормалног финансијског тржишта. Србија је последња земља у региону која је донела Закон о инвестиционим фондовима и то са одложеним роком примене од преко 6 месеци тј. од 01.01.2007. Србија опет, и поред све ове несреће, спречава даљи развој и оваквог накарадног система. Зашто? Зашто наша предузећа (поготово она ликвидна и профитабилна) не би своје недостајуће финансијске изворе надомештавала емисијом обвезница, као што то раде многе квалитетне фирме из суседне Хрватске? Зашто то сада не би био својеврсни вентил, када је трговина акцијама сведена на ексцесне куповине и набавке оних несрећника који морају да их продају, зашто обвезнице предузећа, локалних самоуправа и сл. не би могле одиграти корективну улогу у спречавању даљег суноврата Београдске берзе?

За то је неопходан развој рејтинг система, односно, давање квалификованог решења агенцијама и предузећима која би се тиме бавила и њиховог оспособљавања за те послове. Тек смо ту у својеврсној „црној рупи.“ Међутим, и оваква ситуација на берзи личи на карикатуру, јер нико не може веровати актуелним подацима који се у проспекту објављују и који морају имати велику тежину, јер су основни информативни билтен сваког предузећа за инвеститора. Одговор је једноставан, губи се монопол банкарског сектора у пласману средстава привреди. Зато делује помало смешан вапај гувернера да стране банке уз велике уступке не дижу сидро из Србије (једино он схвата да је „ђаво дошао по своје“), да наставе са кредитирањем привреде, јер српска привреда нема сопствени нето обртни фонд и мора да се финансира путем задужења. То се видело и сада, када су пресахли кредити, односно, не одобравају се оном динамиком као прошле године, када је депозитни потенцијал банака у последњем кварталу прошле године био преко ноћи осакаћен за скоро милијарду евра због панике улагача и повлачења средстава (банке су, опет, задовољно трљале руке, јер нису платиле камате за превремено повучене улоге), пад индустријске производње је био скоро 20% у односу на последњи квартал 2007. Зашто се америчка привреда релативно брзо опоравља после кризе? Један од одговора сигурно лежи и у чињеници да се у финансирању веома мало ослањају на банкарски сектор у односу на тржиште капитала.

Пад привредне активности, ваљда је сада свима јасно, довешће до успоравања и потпуног заустављања у измирењу обавеза према повериоцима, што повлачи ланац неликвидности, који се завршава у банкама као крајњој инстанци. Отпуштање радника и њихова кредитна неспособност ће условити и престанак повраћаја кредита од стране

становништва. Вероватно ће неке банке, задовољне профитима зарађеним на овом тржишту свој бизнис пребацити ван граница Србије, овде постати власници фабричких хала, зграда, земљишта, кућа и сл. и чекати нека боља времена да их уновче или продају на лицитацијама. Нова прерасподела богатства биће крајњи ефекат постојеће ситуације и успостављања нових односа. Зар криза у Америци није тако и почела, услед немогућности дужника да сервисирају своје обавезе и краха хипотекарног тржишта, односно нагомилавања узетих некретнина у активама банака?

Један од предуслова за елиминисање оваквих сценарија могао би бити и селективан приступ у пролонгирању и репрограму обавеза привреде према банкама, који је само на први поглед за банке неприхватљив, уосталом, кажу да је криза универзална појава која погађа све субјекте. Банке би наравно наплаћивале камате, враћање кредита пролонгирале за нека долазећа времена када светска и домаћа коњукура дођу поново у узлазни тренд. Ово делује вероватно као јерес, јер зашто би неко предузимао такве мере релаксације дужника ако он враћа дуг прилично редовно са краткотрајним пролонгирањем или кашњењем. Уколико дође до брзог раста неликвидности (што се очекује), вероватно ће за ову меру бити касно, у крајњој линији, банка је ту да пласира новац, а не да се бави некретнинама.